

Ivana Rašić*
Željka Kordej-De Villa**
Maja Vehovec***

JEL klasifikacija: Q13, Q12, G22
Prethodno priopćenje
<https://doi.org/10.32910/ep.73.2.4>

OSIGURANJE VINOGRADA KAO JEDAN OD NAČINA UPRAVLJANJA RIZIKOM – ISTRAŽIVANJE PERCEPCIJA ISTARSKIH VINOGRADARA

U fokusu ovog rada analiza je osiguranja vinograda. Iako postoje tehnološki načini zaštite vinograda od elementarnih nepogoda, koji su u određenoj mjeri i učinkoviti, osiguranje i nadoknada štete još uvijek jedan je od značajnih instrumenata upravljanja rizikom. Tržište poljoprivrednog osiguranja, u Hrvatskoj je nedovoljno razvijeno. Broj zaključenih ugovora poljoprivrednog osiguranja u Hrvatskoj posljednjih godina ipak raste i to uglavnom kao posljedica češćih pojava intenzivnih elementarnih nepogoda, a proračunska sredstva namijenjena za naknadu šteta od elementarnih nepogoda su nedostatna. Cilj rada je ispitati razvijenost tržišta poljoprivrednog osiguranja u Hrvatskoj i ispitati percepcije vinogradara – vinara vezane uz korištenje osiguranja kao instrumenta za upravljanje rizikom u vinogradarstvu. Percepcije vinogradara o korištenju osiguranja kao instrumenta upravljanja rizikom ispitane su anketnim istraživanjem vinogradara u Istri.

---

* I. Rašić, dr.sc., viša znanstvena suradnica, Ekonomski institut, Zagreb (e-mail: irasic@eizg.hr).

** Ž. Kordej-De Villa, dr.sc., znanstvena savjetnica, Ekonomski institut, Zagreb (e-mail: zkordej@eizg.hr).

*** M. Vehovec, dr.sc., redovita profesorica u mirovini, Sveučilište u Rijeci, Rijeka (e-mail: maja.vehovec@uniri.hr). Rad je primljen u uredništvo 20.05.2019. godine, a prihvaćen je za objavu 15.01.2021. godine.

Rad je nastao kao rezultat projekta VITCLIC (PKP-2016-06-2975). Projekt je financiran od strane Fonda za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost preko Hrvatske zaklade za znanost uz podršku Ministarstva zaštite okoliša i energetike i Ministarstva znanosti i obrazovanja u sklopu Programa Vlade Republike Hrvatske za poticanje istraživačkih i razvojnih aktivnosti u području klimatskih promjena za razdoblje 2015. do 2016.

Rezultati anketnog istraživanja upotpunjeni su i rezultatima intervjua izabranih osiguravajućih društava. Rezultati ankete vinogradara i intervjui osiguravajućih društava pokazuju da se osiguranje vinograda kao instrument za upravljanje rizikom u poljoprivredi ne koristi u dovoljnoj mjeri. Pritom, osiguravajuća društva ocjenjuju da u Hrvatskoj postoji potražnja za poljoprivrednim osiguranjem, ali da je ona nedovoljna i neproporcionalna broju i veličini nasada.

Ključne riječi: *osiguranje poljoprivrede, osiguravajuća društva, Istra, ekstremni vremenski uvjeti, rizik, vinograd.*

1. UVOD

Ukupna površina pod vinogradima u Hrvatskoj iznosi 23.400 ha, što čini 1,7 posto ukupne korištene poljoprivredne površine. Površine pod vinogradima ravnomjerno su raspoređene na Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku. Tako je 2018. godine bio zasađen 91 milijun rodni trsova te proizvedeno 146 tisuće tona grožđa i 952 tisuća hektolitara vina¹. U ukupnoj proizvodnji grožđa i vina Kontinentalna Hrvatska sudjeluje s 56 posto, a Jadranska s 44 posto. Gledano na razini županija, u proizvodnji vina i grožđa prednjače Osječko-baranjska, Istarska, Vukovarsko-srijemska, Požeško-slavonska i Dubrovačko-neretvanska županija s udjelom od 68 posto u ukupnoj proizvodnji vina. U Hrvatskoj prevladavaju mala obiteljska gospodarstva (98 posto svih proizvođača) tradicionalno orijentirana na proizvodnju vina za vlastite potrebe, a višak proizvedenog grožđa se najčešće predaje poljoprivrednim zadrugama. Poljoprivredna gospodarstva različitim načinima upravljaju rizikom. U Hrvatskoj se primjenjuju različiti instrumenti upravljanja rizikom u poljoprivredi. To su izabrane mjere Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije u okviru Programa ruralnog razvoja, sustav pomoći u slučaju elementarnih nepogoda te različiti oblici poljoprivrednog osiguranja. U fokusu ovog rada analiza je poljoprivrednog osiguranja, prvenstveno osiguranja vinograda. Tu se prvenstveno misli na osiguranje uroda grožđa, a pokrivene su štete u obliku smanjenja uroda grožđa nastale tučom, požarom ili udarom groma. Kako ne postoje učinkoviti (tehnoški) načini zaštite vinograda od elementarnih nepogoda, osiguranje i nadoknada štete nameću se kao jedan od značajnih instrumenata upravljanja rizikom. Prijavljeni troškovi šteta od elementarnih nepogoda u razdoblju 2010. – 2019. u Hrvatskoj značajno osciliraju i proračunska sredstva namijenjena pokrivanju tih šteta su nedostatna. Najviši troškovi šteta prijavljeni su 2014. godine

---

¹ DZS (2019) Statističko izvješće Poljoprivredna proizvodnja u 2018. 1633/2019.

i iznosili su 4,6 milijardi kuna, a najniži 2013. godine kada su iznosili 406 milijuna kuna. U Istarskoj županiji situacija je drukčija. Najviši prijavljeni troškovi bili su 2012. godine i iznosili su 238 milijuna (suša), a 2017. i 2018. godine troškovi nisu ni prijavljeni². Iako obiteljska gospodarstva imaju poticaje za ugovaranje osiguranja, potrebno je ispitati u kojoj mjeri ona to i koriste. Percepcije vinogradara o korištenju osiguranja kao instrumenta upravljanja rizikom ispitani su anketnim istraživanjem vinogradara u Istri. Istra je izabrana kao jedno od najstarijih i najvećih vinogradarskih područja u Hrvatskoj čija ukupna površina prelazi šest tisuća hektara vinograda³. Pored toga Istra je i jedna od najrazvijenijih regija u Hrvatskoj pa se pretpostavlja da će dodatni trošak za osiguranje imati manji relativni značaj u odnosu na vinogradare u manje razvijenim regijama. Rad je strukturiran na sljedeći način. Nakon uvida iz izabrane literature, opisuje se tržište poljoprivrednog osiguranja u Europi. Pregled tržišta poljoprivrednog osiguranja u Hrvatskoj dan je u trećem odjeljku. U četvrtom odjeljku prezentiraju se rezultati anketnog ispitivanja vinogradara u Istri te rezultati intervjua izabranih osiguravajućih društava. U posljednjem, šestom odjeljku, iznose se zaključne preporuke za unapređenje osiguranja vinograda u Hrvatskoj.

2. POLJOPRIVREDNO OSIGURANJE – NEKI UVIDI IZ IZABRANE LITERATURE

Osiguranje je preventivno djelovanje radi smanjivanja posljedica rizika. Definiira se kao prijenos rizika gubitka s jednog subjekta na drugi u zamjenu za određenu premiju. Poljoprivredno osiguranje značajna je komponenta upravljanja rizikom, povećava sigurnost proizvodnje i donosi dobrobit za ruralnu zajednicu. Svrha je osiguranja učinkovita sanacija i brza isplata naknade u slučaju pretrpljene štete, povećavanje ekonomske stabilnosti pojedinaca, ali i društva u cjelini (Alizadeh i Nomikos, 2005; Cafiero, Capitanio, Cioffi i Coppola, 2007; Meuwissen, Huirne i Skees, 2003; CEA, 2005).

Brojni su autori koji razmatraju vrste rizika u poljoprivredi (Bielza Diaz-Caneja, Conte, Gallego Pinilla, Stroblmair, Catenaro i Dittmann, 2009; Hardaker, Huirne, Anderson i Lien, 2004; Bardaji i Garido, 2016; European Commission, 2017; OECD, 2009). Razlikuje se rizik vezan uz poljoprivredna tržišta (razina ci-

---

² Ministarstvo financija Republike Hrvatske (2020). Prijavljene štete po vrstama prirodnih nepogoda po županijama, <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/koncesije-i-drzavne-potpore/prirodne-nepogode/prijavljene-stete-po-vrstama-prirodnih-nepogoda-po-zupanijama/3050>.

³ Prema Zakonu o vinu (NN 32/19) i Pravilniku o zemljopisnim područjima uzgoja vinove loze (NN 76/19) radi se o podregiji Hrvatska Istra u okviru regije Hrvatska Istra i Kvarner.

jena i volatilnost), poljoprivrednu proizvodnju (rizik za zdravlje životinja i biljaka povezan s okolišnim uvjetima i klimatskim promjenama) te financijski, institucionalni i pravni rizik (European Commission, 2017; Hardaker i sur., 2004).

OECD (2009) daje praktične smjernice za analiziranje rizika i upravljanje. Razlikuju se tri razine rizika ovisno o učestalosti pojavljivanja. Prva razina uključuje rizike koji se pojavljuju učestalo, a poljoprivredna gospodarstva se protiv njih bore diversifikacijom i usvajanjem novih tehnologija. Druga razina obuhvaća rizike koji su rijetki i mogu se rješavati instrumentima za transfer rizika, poput privatnog osiguranja. Na trećoj su razini rizici koji se pojavljuju vrlo rijetko, ali rezultiraju velikim gubicima koji imaju utjecaj na više od jedne regije, npr. prirodne katastrofe.

Poslovanje u poljoprivredi, kako u domaćem, tako i u globalnom okruženju, sve je neizvjesnije. Tome doprinose i klimatski rizici koji se odmah odražavaju u smanjenju prinosa (Odening, Berg i Turvey, 2008; Musshoff, Odening i Xu, 2011).

Važna tema u istraživanju poljoprivrednog osiguranja je analiza uloge države u upravljanju rizicima (Lipińska, 2016; UMR SMART-LERECO, Agrocampus Ouest INRA, 2015). Uloga države je stvoriti pravni okvir koji bi poljoprivrednim proizvođačima omogućio provođenje preventivnih mjera u upravljanju rizicima. Podjela odgovornosti između države, privatnih osiguravatelja i poljoprivrednih proizvođača treba biti jasnije definirana što bi omogućilo formuliranje učinkovite poljoprivredne politike. Programi obrazovanja i osposobljavanja poljoprivrednika za korištenje tehnika upravljanja rizikom, koji uključuju dobru poljoprivrednu praksu, te upotrebu *futuresa* unaprijedili bi vještine poljoprivrednika da razvijaju i primjenjuju strategije za upravljanje rizikom u skladu sa svojim poslovanjem (Bardaji i Garido, 2016).

U posljednje vrijeme na razini EU-a promiče se e-poljoprivreda, koja dovodi do značajnih promjena u upravljanju rizikom zbog klimatskih promjena. Sadrži i upravljanje rizikom u lancima hrane, a predlaže i inovativne proizvode poljoprivrednog osiguranja⁴ (Njavro i Čop, 2019). Posljednjih godina istražuju se mogućnosti primjene osiguranja koja bi se temeljila na vremenskim indeksima. Procjena štete oslanjala bi se na objektivne vremenske parametre izmjerene na nekom području⁵. Nova integrirana rješenja, pored indeksa, uključuju i pružanje informacija o klimatskim rizicima, ali i informacije o upravljanju usjevima. Poljoprivrednici dobivaju cjelovitu podršku što im pomaže da se financijski stabiliziraju i povećaju svoju tržišnu orijentiranost.

---

⁴ Mogućnosti koje se temelje na tehnologijama poput *big data*, *internet of things*, automatizirane procjene rizika poljoprivrednih gospodarstava i ponude osiguranja prema specifičnim potrebama gospodarstva (*tailored made* osiguranja).

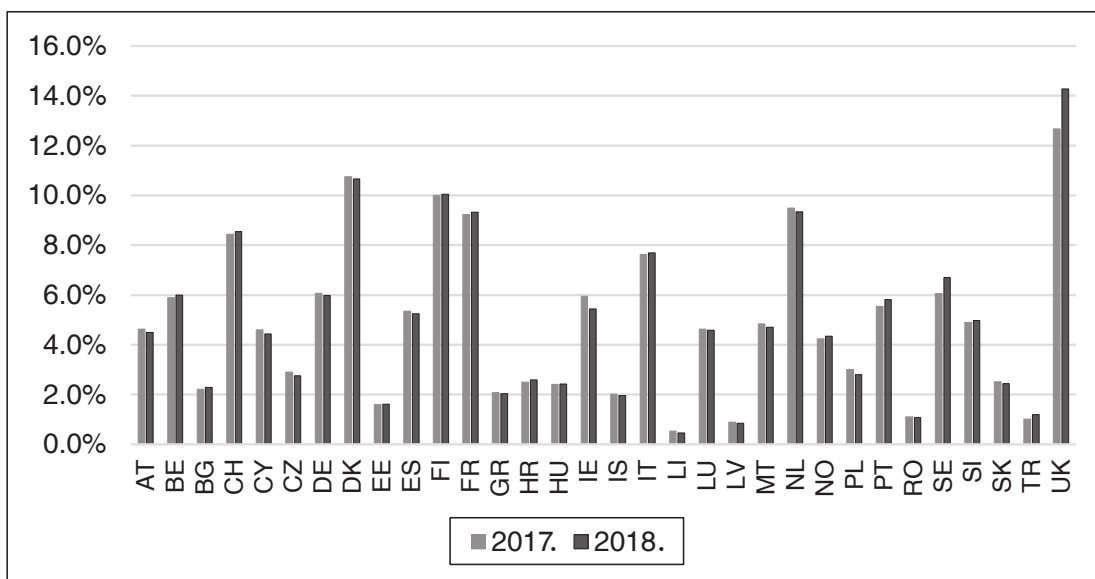
⁵ Martinez Salgueiro (2019).

3. TRŽIŠTE OSIGURANJA U EUROPI

Razvijenost tržišta osiguranja u nacionalnom gospodarstvu najčešće se mjeri stopom penetracije i gustoćom osiguranja. Stopa penetracije, udio ukupno plaćene premije u BDP-u, na razini EU-a 2018. godine bila je 7,5 posto, a u Hrvatskoj 2,6 posto (slika 1). Gustoća osiguranja mjeri se iznosom premije osiguranja po stanovniku. Na razini EU-a 2018. godine po stanovniku je uplaćeno 2.169 EUR-a, a u Hrvatskoj oko 324 EUR-a (slika 2).

Slika 1.

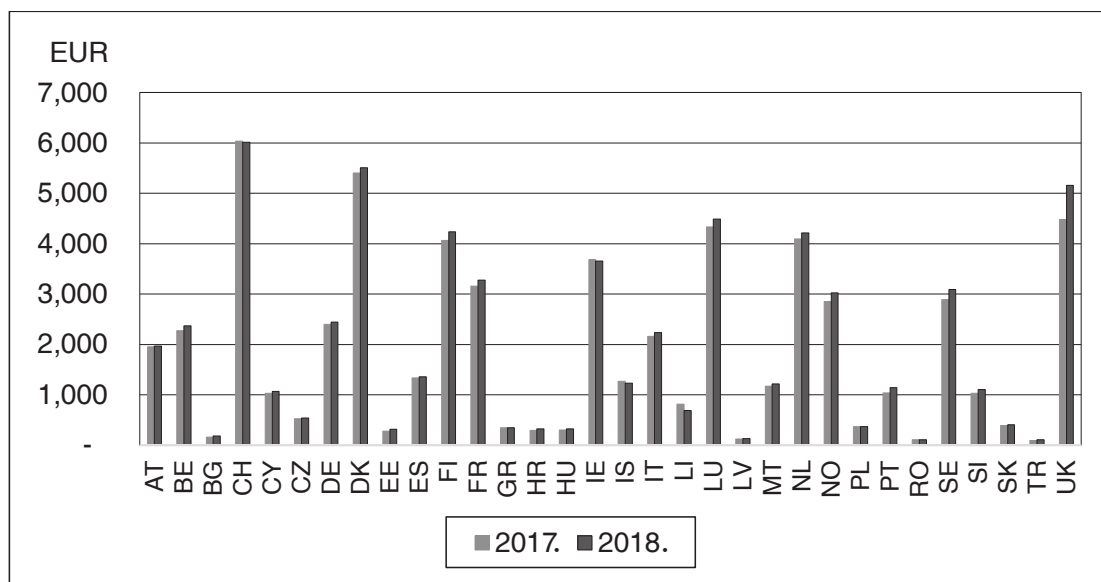
STOPA PENETRACIJE (UDIO UKUPNE PREMIJE U BDP-U)
U ZEMLJAMA EU U 2017. I 2018.

Izvor: European Insurance in Figures, 2020 data (www.insuranceeurope.eu).

Slika 2.

UKUPNA PREMIJA PO STANOVNIKU (GUSTOĆA) NA DOMAĆEM
 TRŽIŠTU U EUROPSKIM ZEMLJAMA U 2017. I 2018.

Izvor: European Insurance in Figures, 2020 data (www.insuranceeurope.eu).

Mjerenom s oba pokazatelja, hrvatsko tržište osiguranja u usporedbi s prosječnim tržištem osiguranja EU-a je nerazvijeno. To naročito vrijedi za tržište poljoprivrednog osiguranja. Tablica 1 sadrži osnovni pregled osiguranih rizika u izabranim zemljama EU-a.

Osiguranje od pojedinačnog rizika dobro je razvijeno u svim zemljama. Bielza Diaz-Caneja i sur. (2009) zaključuju da postoji izravna veza između stupnja razvoja osiguranja i uključenosti države u sustav osiguranja. U pravilu, društva u privatnom vlasništvu osiguravaju uglavnom protiv tuče i požara, a uključivanjem države i državnih potpora pojavljuju se složeniji „paketi“ osiguranja koji uključuju širu pokrivenost rizika. Visina potpora razlikuje se od države do države, a neke su članice potpore integrirale kao nužni instrument poljoprivredne politike za stabilizaciju dohotka iz poljoprivrede.

Bielza Diaz-Caneja i sur. (2009) ističu da na razvoj poljoprivrednih programa osiguranja prvenstveno utječe razina rizika i tipologija vremenske nepogode⁶.

⁶ Zemlje s niskim rizikom (primjerice Danska, Irska i Velika Britanija) pokazuju nizak razvoj poljoprivrednog osiguranja.

Tako mediteranske zemlje uz Belgiju, Rumunjsku i Slovačku osiguravaju gotovo sve poljoprivredne kulture i to protiv različitih elementarnih nepogoda, dok zemlje poput Nizozemske, Poljske i Njemačke osiguravaju uglavnom usjeve. Zemlje u kojima je predmet osiguranja vinograd, osiguravaju prvenstveno od rizika tuče, vjetra i mraza, ali i drugih vremenskih nepogoda.

Tablica 1.

OSIGURANI RIZICI U IZABRANIM ZEMLJAMA EU-A

Država	Osigurani rizici	Udio države u subvenciji premije osiguranja	Sustavi osiguranja
Španjolska	tuča, požar, mraz, poplava, prolom oblaka, olujni vjetar, suša, razne bolesti i štetočine	Maksimalno 55 % premije; nacionalna Vlada sudjeluje s 40 – 45 % i regionalna Vlada s 10 – 15 %	Privatna osiguranja uz državni nadzor i subvencije
Portugal	požar, udar groma, tuča, oluja, mraz, snažni pljusak, zemljotres	40 – 45 % a u posebnim slučajevima do 85 %	Osiguranje usjeva i plodova, preko fondova za elementarne nepogode
Italija	zemljotres, lavine, mraz, obilne padaline, suša, led, tuča, poplava	Za osiguranje od više vrsta rizika do 65 – 80 %, a za tuču do 50 %	Zajednička poljoprivredna politika (CAP)
Austrija	tuča, mraz suša, poplava, snijeg, obilne padaline, oluja kod kukuruza, razne štetočine	Do 50 % i to 25 % iz fondova za elementarne nepogode i 25 % agrarnoga proračuna pojedinih saveznih država	Fondovi za elementarne nepogode. Osiguranje uz podršku i bez podrške države, privatno reosiguranje
Francuska	tuča, poplava, suša, vlaga, led, oluja (kod kukuruza, uljane repice i suncokreta)	S 50 % smanjeno je na 35 – 40 %	Zajednička poljoprivredna politika (CAP)

Izvor: Babić i sur. (2014).

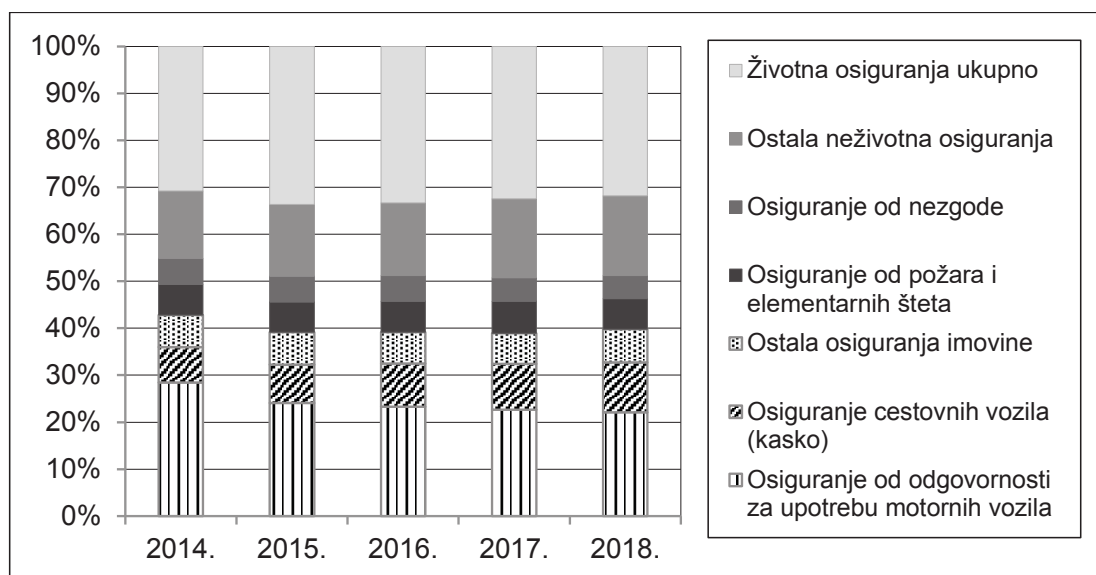
4. TRŽIŠTE POLJOPRIVREDNOG OSIGURANJA U HRVATSKOJ

Troškovi šteta od elementarnih nepogoda u stalnom su porastu, posebno zbog klimatskih promjena, a sredstva državnog proračuna te sredstva iz EU fondova namijenjena saniranju šteta u kriznim situacijama su vrlo ograničena, nedovoljna i sve je veća konkurencija velikog broja potencijalnih korisnika s obzirom na povećani broj katastrofa. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore u Hrvatskoj je osigurano oko 40 posto korištenog poljoprivrednog zemljišta (odnosno svega 10 posto registriranih poljoprivrednika), pri čemu se većinom osiguravaju veće pravne osobe koje prepoznaju važnost osiguranja.⁷

Tržište osiguranja je na kraju 2018. godine predstavljalo 18 društava za osiguranje s ukupnom bruto zaračunatom premijom od 9,9 milijarde kuna. Struktura ukupne premije osiguranja u razdoblju 2014. – 2018. prikazana je na sljedećoj slici. Vidljivo je da u strukturi dominiraju životna osiguranja s udjelom od 31 do 34 posto ukupne premije.

Slika 3.

STRUKTURA UKUPNE PREMIJE OSIGURANJA
 U RAZDOBLJU 2014. – 2018. (U %)

Izvor: Hrvatski ured za osiguranje, različita godišta.

⁷ Mrežna stranice HGK www.hgk.hr/documents/savjetovanja-za-poljoprivrednike-osiguranje-co-org-258c91184e225e.pdf.

Prije analize poljoprivrednog osiguranja u Hrvatskoj, nužno je iznijeti nekoliko napomena. Analiza je ograničena raspoloživošću statističkih podataka o poljoprivrednom osiguranju. Iz raspoloživih podataka koje objavljuje Hrvatski ured za osiguranje ne može se utvrditi koliko je veliko tržište poljoprivrednog osiguranja u Hrvatskoj, a rezultati nisu usporedivi s rezultatima za ostale europske zemlje. Kao najbliža mjera poljoprivrednog osiguranja u Hrvatskoj, u ovom se radu koriste podaci o osiguranju protiv rizika od požara i elementarnih nepogoda izvan industrije i obrta (08.01)⁸ te podaci o osiguranju usjeva i nasada (09.11)⁹. S obzirom da se radi o vrlo agregiranom pokazatelju, potreban je oprez u interpretaciji, ali i uz takvo ograničenje u podacima dolazi se do korisnih uvida u prakse osiguranja i značajke tržišta u Hrvatskoj. Slika 4 pokazuje da se udio zaračunate bruto premije (ZBP) osiguranja od požara i elementarnih nepogoda izvan industrije i obrta te osiguranje usjeva i nasada u razdoblju 2012. – 2018. u ukupnom ZBP-u kretao oko 5 posto. Kretanje udjela u iznosima likvidiranih šteta pokazuje veće oscilacije i kreće se između četiri posto 2015. godine i 5,7 posto 2014.

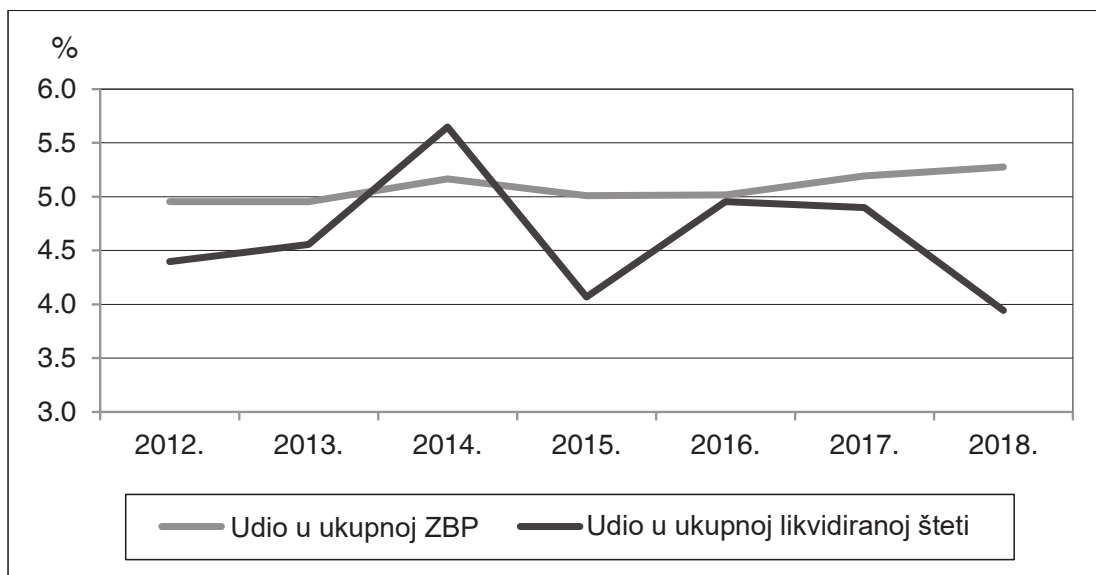
---

⁸ Prema Pravilniku o rasporedu vrsta rizika po skupinama i vrstama osiguranja odnosno reosiguranja (NN 23/16, 27/16) osiguranje od požara i elementarnih nepogoda spada u skupinu neživotnih osiguranja. To osiguranje pokriva sva oštećenja ili gubitak imovine (osim cestovnih i tračnih vozila, letjelica, plovila i robe u prijevozu) uslijed požara, eksplozije, oluje, elementarnih nepogoda osim oluje, atomske energije, pomicanja tla i ostalih dopunskih opasnosti, a obuhvaća Osiguranje od požara i elementarnih nepogoda izvan industrije i obrta (08.01), Osiguranje od požara i elementarnih nepogoda u industriji i obrtu (08.02), Osiguranje od potresa (08.03) i Ostala osiguranja od požara i elementarnih nepogoda (08.99).

⁹ Osiguranje usjeva i nasada (09.11) uključeno je u Ostala osiguranja imovine koja pokrivaju oštećenja nastala smrzavanjem i tučom.

Slika 4.

UDIO OSIGURANJA OD POŽARA I ELEMENTARNIH NEPOGODA
IZVAN INDUSTRIJE I OBRTA (08.01) I OSIGURANJA USJEVA I NASADA
U UKUPNOM ZBP-U I UKUPNOJ LIKVIDIRANOJ ŠTETI (09.11), U %

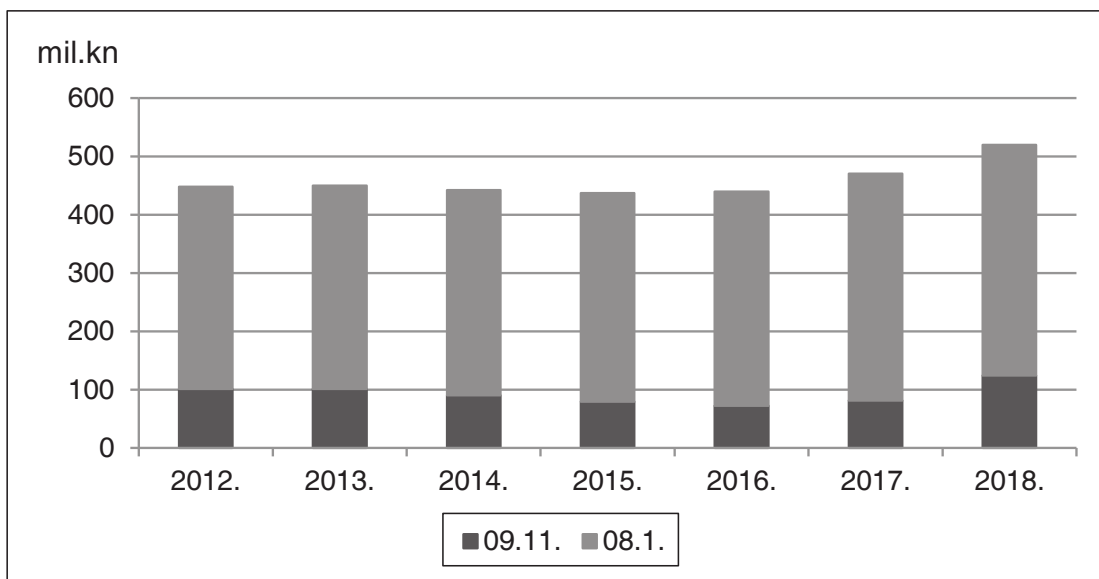

Izvor: interni materijali Hrvatskog ureda za osiguranje, različita godišta.

U promatranom razdoblju zaračunate bruto premije od osiguranja od požara i elementarnih nepogoda izvan industrije i obrta bile su stabilne i iznosile su oko 350 milijuna kuna. Godine 2017. zaračunata bruto premija porasla je na 390 milijuna kuna, a 2018. dostigla je gotovo 400 milijuna kuna. Za razliku od njih, zaračunata bruto premija od osiguranja usjeva i nasada smanjuje se od 2012. godine sa 100 milijuna kn na 73 milijuna kn u 2016. Blagi oporavak je uslijedio u 2017. godini kada je zaračunata bruto premija od osiguranja usjeva i nasada iznosila 81 milijun kn. U promatranom razdoblju zaračunata bruto premija bila je najviša u 2018. godini kada je iznosila 124 milijuna kuna. Takvo kretanje zaračunate bruto premije prati i broj osiguranja od požara i elementarnih nepogoda izvan industrije i obrta. Prema podacima Hrvatskog ureda za osiguranje 2012. godine bilo je 445 tisuća zaključenih ugovora, a 2018. godine gotovo 500 tisuća.

Slika 5.

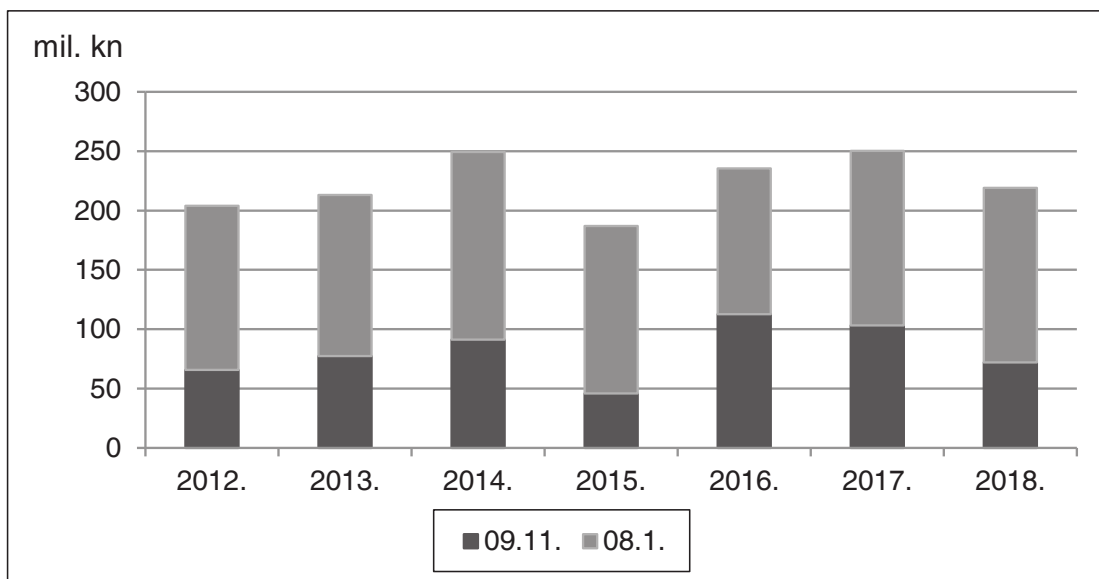
ZARAČUNATE BRUTO PREMIJE U RAZDOBLJU 2012. – 2017. ZA
OSIGURANJE OD POŽARA I ELEMENTARNIH NEPOGODA IZVAN
INDUSTRIJE I OBRTA (08.01) I OSIGURANJE USJEVA I NASADA (09.11),
U MILIJUNIMA KUNA

Izvor: interni materijali Hrvatskog ureda za osiguranje, različita godišta.

Slika 6.

LIKVIDIRANE ŠTETE (BRUTO IZNOSI) U RAZDOBLJU 2012. – 2017.
ZA OSIGURANJE OD POŽARA I ELEMENTARNIH NEPOGODA IZVAN
INDUSTRIJE I OBRTA (08.01) I OSIGURANJE USJEVA I NASADA (09.11),
MILIJUNI KUNA

Izvor: interni materijali Hrvatskog ureda za osiguranje, različita godišta.

Likvidirane bruto štete u promatranom su razdoblju za osiguranje od požara i elementarnih nepogoda izvan industrije i obrta iznosile između 120 i 160 milijuna kuna, dok su se likvidirane štete za osiguranje usjeva i nasada kretale između 50 milijuna kuna (2015.) i 113 milijuna kuna (2016.).

Značajno je istaknuti da za izravne štete koje nisu osigurane kod društava za osiguranje postoji i sustav pružanja pomoći od elementarnih nepogoda¹⁰ koji se ostvaruje na razini lokalne samouprave, područne (regionalne) samouprave i na razini države (samo za izravne štete koje nisu osigurane kod društava za osiguranje). Hrvatska je od 1. srpnja 2013. godine preuzela zakonodavstvo EU-a u

¹⁰ Zaštita od elementarnih nepogoda uređena je Zakonom o zaštiti od elementarnih nepogoda (NN 73/97), Metodologijom za procjenu štete od elementarnih nepogoda (NN 96/98), drugim zakonima poput Zakona o zaštiti i spašavanju te nizom podzakonskih propisa. Prema podacima Državnog povjerenstva za procjenu šteta od elementarnih nepogoda, štete na usjevima i nasadima iznosile su u 2017. godini 1,7 milijardi kuna (od toga mraz 962 milijuna kn), pri čemu su poljoprivrednici snosili štete od 1,5 milijardi kuna.

svim područjima poljoprivredne politike od proizvodnih standarda, potpore proizvodnji, mjera za regulaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda pa do mjera potpora ruralnom razvoju. U svibnju 2015. godine Europska je komisija odobrila Program ruralnog razvoja za razdoblje 2014. – 2020. (PRR) u kojem je definirano 16 mjera kojima je cilj povećanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, ali i unaprjeđenja životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima. Kako je poljoprivredna proizvodnja podložna utjecaju prirodnih katastrofa i katastrofalnih događaja, a poljoprivredna gospodarstva ne mogu snositi dodate troškove polica osiguranja, mjere upravljanja rizikom sadržane u PRR-u mogu pridonijeti stabilnosti proizvodnje i promicati načine upravljanja rizicima među poljoprivrednicima. Zbog nedovoljne likvidnosti, poljoprivrednici ne osiguravaju svoje usjeve koji često trpe ozbiljne štete zbog elementarnih nepogoda uzrokovanih naglim vremenskim promjenama i pojavom bolesti¹¹. PRR sadrži dvije mjere koje su komplementarne privatnom osiguranju¹². To je Mjera 5 „Obnavljanje prirodnog proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama i katastrofalnim događajima te uvođenje odgovarajućih preventivnih aktivnosti“ s Podmjerom 5.2. Potpora za ulaganja u obnovu poljoprivrednog zemljišta i proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama, nepovoljnim klimatskim prilikama i katastrofalnim događajima¹³. Kako se elementarne nepogode ne mogu predvidjeti i pojavljivanje se ne može spriječiti, one mogu prouzročiti značajne ekonomske gubitke u poljoprivrednoj proizvodnji. Stoga je poljoprivrednim proizvođačima potrebno pružiti potporu u obliku pomoći pri obnovi poljoprivrednog proizvodnog potencijala oštećenog elementarnim nepogodama. Obnovom oštećenog poljoprivrednog potencijala osigurat će se održivost proizvodnje i spriječiti propadanje poljoprivrednih gospodarstava. Mjera doprinosi upravljanju rizicima na poljoprivrednom gospodarstvu.

Pravilnik o provedbi Mjere 5, tipa operacije 5.2.1. Obnova poljoprivrednog zemljišta i proizvodnog potencijala iz programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (NN 74/17) uređuje uvjete prihvatljivosti korisnika, kao i vrste prihvatljivih općih i materijalnih troškova (investicije povezane sa sanacijom poljoprivrednog zemljišta, kupnja i sadnja sadnica višegodišnjeg bilja i sl.). Sredstva potpore osiguravaju se iz proračuna EU (85 posto udjela) i državnog proračuna (15 posto udjela) u obliku bespovratnih financijskih sredstava. Intenzitet

¹¹ Babić i sur. (2014).

¹² Njavro i Smrek (2015) analiziraju mjere upravljanja rizikom unutar PRR-a. Razmatraju i brojne izazove s kojima se susreću kreatori poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja.

¹³ Najveće materijalne štete u poljoprivrednoj proizvodnji uslijed elementarnih nepogoda zabilježene su od posljedica suše, poplave, požara i iznenadne pojave bolesti životinja i bilja. S obzirom da predstavljaju značajan gospodarski gubitak određenoj skupini poljoprivrednih proizvođača te poprimaju razmjere epidemije i ugrožavaju zdravlje ljudi, potrebno je umanjiti njihove negativne posljedice.

potpore iznosi do 100 posto ukupnih prihvatljivih troškova projekta. Značajno je istaknuti, ako korisnik koji ima pravo na ovu vrstu potpore ima ugovorenu policu osiguranja koja pokriva neki od prihvatljivih troškova, isplata potpore se umanjuje radi sprečavanja dvostrukog financiranja.

Druga mjera iz PRR-a je Mjera 17 „Upravljanje rizicima“ s podmjerom 17.1. Osiguranje usjeva, životinja i biljaka. Svrha potpore osiguranju unutar mjere je pomoć poljoprivrednicima u poboljšanju njihovih strategija upravljanja rizicima kroz financijske doprinose za premije za osiguranje usjeva, životinja i biljaka od ekonomskih gubitaka prouzročenih nepovoljnim klimatskim prilikama, bolestima životinja, zarazama organizmima štetnim za bilje ili okolišnim incidentom. Cilj operacije je potaknuti aktivne poljoprivrednike da osiguraju svoju proizvodnju od mogućih šteta. Potpora unutar ovog tipa operacije jest financijski doprinos za premije osiguranja usjeva, životinja i biljaka od, a protiv ekonomskih gubitaka prouzročenih nepovoljnim klimatskim prilikama te biljnim i životinjskim bolestima, zaraze organizmima štetnim za bilje i okolišnim incidentima ili mjere prihvaćene u skladu s Direktivom 2000/29/EZ kako bi se iskorijenila ili suzbila bolest na bilju, ili organizmima štetnim za bilje koji uništavaju više od 20 % prosječne godišnje proizvodnje poljoprivrednom proizvođaču. Potpora premiji bit će izravno isplaćena prihvatljivim poljoprivrednicima, dok posrednici nisu predviđeni.

Mjera je uređena Pravilnikom o provedbi Mjere 17 Upravljanje rizicima, Podmjere 17.1 Osiguranje usjeva, životinja i biljaka iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (NN 29/18). Kao prihvatljivi trošak za potporu Pravilnikom je definiran trošak premije osiguranja. Sredstva potpore osiguravaju se iz proračuna EU (85 posto udjela) i državnog proračuna (15 posto udjela). Intenzitet potpore iznosi do 70 posto prihvatljive premije osiguranje, uz maksimalni iznos potpore po jednom korisniku od 75 tisuća eura godišnje.

Kako bi ispitali ponašanje i percepcije vinogradarsko-vinarskih gospodarstava na području Istarske županije o korištenju osiguranja od elementarnih nepogoda tijekom lipnja 2018., provedeno je anketno ispitivanje čiji su rezultati prezentirani u nastavku.

5. PERCEPCIJE VINOGRADARA VS. STAVOVI OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA O KORIŠTENJU OSIGURANJA

Anketno ispitivanje¹⁴ vinogradara s područja Istarske županije provedeno je tijekom lipnja 2018. godine. U strukturi, anketno se istraživanje oslanja na Njavro, Jakobović i Budimir (2005) te je modificirano u skladu s posebnostima istraživačkog zadatka. Anketirano je 19 vinogradara čija su gospodarstva smještena u 13 lokalnih jedinica Istarske županije, po dva ispitanika iz Motovuna, Novigrada, Poreča, Pule, Umaga i Vižinade, dok iz Grožnjana, Kaštelir-Labinaca, Kukurini/Pićana, Markovac/Višnjana, Nedešćine, Pazina i Vodnjana dolazi po jedan vinogradar – vinar. Kako bi se dobila potpunija slika o prilikama na tržištu poljoprivrednih osiguranja u Hrvatskoj, tijekom lipnja 2018. godine provedeni su polustrukturirani intervjui s tri društva koja se između ostalih osiguranja bave i osiguranjem vinograda¹⁵. Stoga je u prvom dijelu ove cjeline dan opis uzorka na kojem je provedeno anketno ispitivanje, kao i rezultati dobiveni statističkom obradom anketnih upitnika, dok je u drugom dijelu dan kratki pregled rezultata provedenih intervjua s predstavnicima tri odabrane osiguravajuće kuće.

5.1. Ispitivanje percepcije vinogradara s područja Istarske županije o osiguranju vinograda kao jednog od načina upravljanja rizikom

Ukupnu populaciju čine svi vinogradari s područja Istarske županije upisani u Vinogradarski registar 2018. godine. Prostorno omeđivanje populacije na jednu županiju provedeno je kako bi se osigurala određena razina homogenosti, što znači da promatrana vinogradarska gospodarstva djeluju na prostoru jedin-stvenih klimatskih i društveno-gospodarskih obilježja. Prema podacima iz Vinogradarskog registra u Istarskoj je županiji 2018. godine bilo 2.733 poljoprivrednih vinogradarskih gospodarstva ukupne površine 2.980,85 hektara, što je činilo 7,1 posto ukupnog broja i 15,4 posto ukupne površine vinogradarskih gospodarstava u Hrvatskoj te godine. Uzorak ispitanika nositelja vinogradarskog gospodarstva je namjerni prigodni uzorak vinogradara s područja Istarske županije 2018. godine. Odabrani su oni ispitanici koji su bili dostupni tijekom provedbe projekta, njih 19, te oni predstavljaju 19 poljoprivrednih gospodarstava (PG) pod vinogradima

---

¹⁴ Istraživanjima percepcije rizika na voćarskim i vinogradarsko-vinarskim gospodarstvima u Hrvatskoj se bavilo nekoliko autora. Vidjeti primjerice Gugić i sur. (2008), Njavro i sur. (2005) i Smrkulj i Njavro (2016).

¹⁵ Intervjui su provođeni odvojeno i trajali su između 100 i 120 minuta.

ukupne površine 251 hektar. Uzorak čini svega 0,7 posto ukupnog broja PG-a pod vinogradima te 8,4 posto ukupne površine vinogradarskih gospodarstava cijele populacije. Tablica 2 prikazuje osnovna obilježja uzorka i populacije, pri čemu za populaciju nisu dostupni podaci za sva obilježja uzorka koja su ispitana na temelju provedene ankete tako da je populaciju i uzorak moguće usporediti samo s obzirom na strukturu poljoprivrednih gospodarstava prema pravnom obliku gospodarstva i prema površini. Podaci o starosnoj, spolnoj i obrazovnoj strukturi ispitanika, broju članova PG-a i funkciji koju ispitanik ima na samom gospodarstvu dani su samo na razini uzorka (tablica 2). Općenito, u uzorku prevladavaju muškarci, osobe sa završenom srednjom i višom školom te osobe u dobi između 36 i 45 te 55 i 65 godina. Svi ispitanici vinogradari upisani su u Vinogradarski registar. U uzorku prevladavaju poljoprivredna gospodarstva sa šest i više članova (31,6 posto) te s četiri člana (26,7 posto). Više od polovice, 52,6 posto, anketiranih vinogradara vlasnici su poljoprivrednog gospodarstva, dok je nositelja poljoprivrednog gospodarstva 47,4 posto. Kao što je spomenuto, uzorak je moguće usporediti s populacijom s obzirom na strukturu poljoprivrednih gospodarstava prema pravnom obliku gospodarstva i prema površini. Najčešći oblik organizacije PG-a pod vinogradima unutar uzorka je komercijalno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG) (52,6 posto), iza kojeg slijedi obrt registriran u poljoprivrednoj djelatnosti (36,8 posto), dok u obliku trgovačkog društva djeluje 10,5 posto gospodarstava. Za usporedbu, na razini populacije znatno je veći udio obiteljskih gospodarstava, 93,9 posto, dok obrti čine 3,6 posto, a trgovačka društva svega 2,4 posto ukupnog broja vinogradarskih gospodarstava u Istarskoj županiji.

Prosječna veličina PG-a pod vinogradima u uzorku vinogradara Istarske županije je 13,2 hektara, što značajno premašuje prosječnu veličinu vinogradarskog gospodarstva na razini cijele populacije, koja je 2018. godine iznosila svega 1,1 hektara. Pogleda li se detaljna struktura poljoprivrednih gospodarstava prema površini, može se uočiti kako na razini populacije više od dvije trećine vinogradarskih gospodarstava čine ona površine od 0,1 do 1 hektara (74,2 posto), zatim slijede gospodarstva površine od 2 do 5 hektara (12,7 posto) te gospodarstva površine manje od 0,1 hektar (10,1 posto). Svega 1,8 posto ukupnog broja vinogradarskih gospodarstava Istarske županije ima površinu od 5 do 10 hektara, a 1,2 posto njih od 10 do 50 hektara. Po jedno gospodarstvo ima površinu od 51 do 100 hektara i površinu veću od 200 hektara. Nasuprot tome, gotovo polovica ispitanika iz uzorka dolazi s gospodarstava veličine od 10 do 50 hektara, njih devet. Nešto više od četvrtine ispitanika vlasnici su gospodarstava površine od 5 do 10 hektara, a petina njih gospodarstava veličine od 1 do 5 hektara. Svega jedno gospodarstvo ima površinu od 50 do 100 hektara. U uzorku nema gospodarstva s površinom pod vinogradima manjom od 1 hektar ili većom od 200 hektara. Za razliku od populacije, uzorak obilježava veća zastupljenost vinogradarskih gospodarstava veće površine.

Tablica 2.

OPIS UZORKA, n = 19 I POPULACIJE (n = 2.733)

Obilježje		UZORAK		POPULACIJA	
		Apsolutna učestalost	Postotna učestalost	Apsolutna učestalost	Postotna učestalost
Spol ispitanika	žene	1	5,3 %	n.p.	n.p.
	muškarci	18	94,7 %	n.p.	n.p.
Navršene godine života ispitanika	25 – 35	4	21,1 %	n.p.	n.p.
	36 – 45	6	31,6 %	n.p.	n.p.
	46 – 55	2	10,5 %	n.p.	n.p.
	56 – 65	6	31,6 %	n.p.	n.p.
	66 i više	1	5,3 %	n.p.	n.p.
Završeno obrazovanje ispitanika	srednja škola	4	42,1 %	n.p.	n.p.
	viša škola	7	36,8 %	n.p.	n.p.
	fakultet, magisterij, doktorat	8	21,1 %	n.p.	n.p.
Broj članova gospodarstva	1 član	1	5,3 %	n.p.	n.p.
	2 člana	2	10,5 %	n.p.	n.p.
	3 člana	1	5,3 %	n.p.	n.p.
	4 člana	5	26,3 %	n.p.	n.p.
	5 članova	4	21,1 %	n.p.	n.p.
	6 članova i više	6	31,6 %	n.p.	n.p.
Oblik organizacije PG-a pod vinogradima	komercijalni OPG	10	52,6 %	2.566	93,9 %
	poljoprivredni obrt	7	36,8 %	99	3,6 %
	trgovačko društvo	2	10,5 %	65	2,4 %
	Ostali	0	0 %	3	0,1 %
Funkcija na gospodarstvu	nositelj OPG-a	10	52,6 %	n.p.	n.p.
	vlasnik	9	47,4 %	n.p.	n.p.
Ukupna površina PG-a pod vinogradima		251 ha	-	2,980,8 ha	-
Površina PG-a pod vinogradima prema vlasništvu	vlasništvo	159,7 ha	71,1 %		
	Zakup	65 ha	28,9 %		

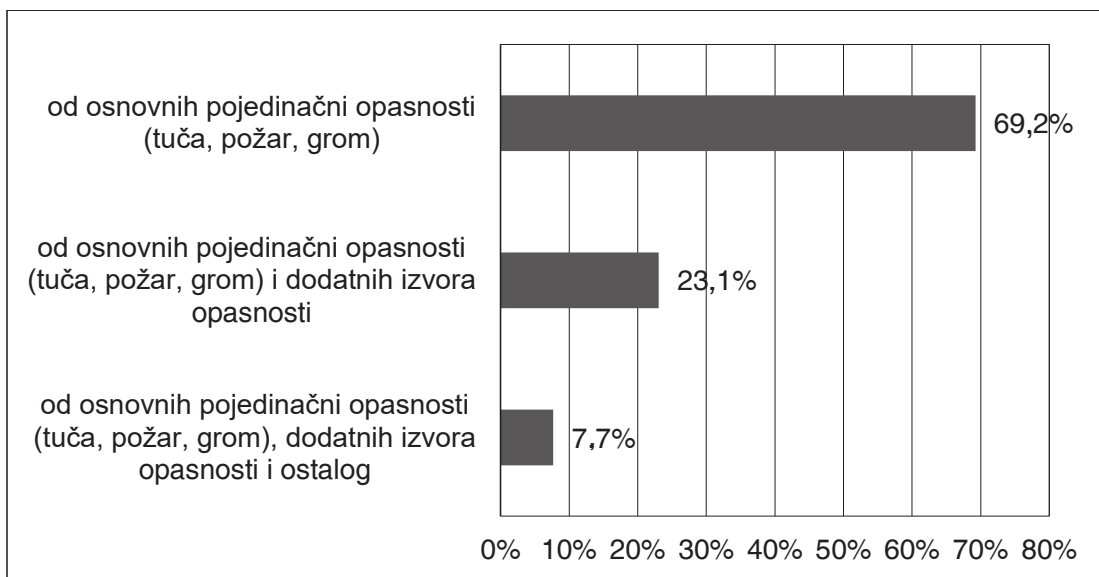
Obilježje		UZORAK		POPULACIJA	
		Apsolutna učestalost	Postotna učestalost	Apsolutna učestalost	Postotna učestalost
Struktura PG-a pod vinogradima prema površini	manje od 0,1 ha	0	0,00 %	275	10,06 %
	0,1 do 1 ha	0	0,00 %	2027	74,17 %
	1 do 5 ha	4	21,05 %	346	12,66 %
	5 do 11 ha	5	26,32 %	50	1,83 %
	11 do 50 ha	9	47,37 %	33	1,21 %
	50 do 100 ha	1	5,26 %	1	0,04 %
	100 do 200 ha	0	0,00 %	0	0,00 %
	više od 200 ha	0	0,00 %	1	0,04 %

Izvor: obrada autora prema podacima dobivenim anketnim istraživanjem i podacima iz Vinogradarskog registra.

Od ukupno 19 ispitanih vinogradara s područja Istarske županije, većina njih, 68,4 posto, osigurava svoje vinograde od elementarnih nepogoda, dok njih devet (31,6 posto ispitanika) ne koristi tu vrstu osiguranja. Od 13 anketiranih vinogradara koji koriste ovu vrstu osiguranja, samo se njih dvoje ne osigurava svake godine. Kao razloge zbog kojih se ne osiguravaju svake godine, naveli su da nisu zadovoljni s procijenjenom vrijednosti štete i cijenom osiguranja, kao i činjenicom da se osigurava samo mladi nasad u prvoj godini, a što je povezano sa specifičnosti vinogradarskog osiguranja i kalendara sklapanja ugovora. Ovi nalazi odgovaraju i ranijim europskim istraživanjima (Odening i sur., 2008) gdje se, uz razinu premije i njenog odnosa prema nastalom gubitku, i nedostatak povjerenja u sektor osiguranja pojavljuje kao jedna od značajnijih prepreka.

Četiri ispitanika su se prvi puta osigurala prije 2000. godine, dva ispitanika 1991., jedan 1992. godine, a jedan 1997. godine. Od ukupno 13 ispitanika koji su osigurali svoja gospodarstva, njih 63,2 posto osigurano je samo od osnovnih pojedinačnih opasnosti (slika 7). Od osnovnih pojedinačnih opasnosti i dodatnih izvora opasnosti (pozeb) osigurano je 23,1 posto ispitanika, dok je 7,7 posto ispitanika osim od te dvije opasnosti osigurano još i od ostalih vrsta opasnosti (slika 7). Kod 12 osiguranih ispitanika (92,3 posto) predmet osiguranja je rod/plod, a kod jednog lozni sadni materijal (slika 8). To se može objasniti činjenicom da je u Hrvatskoj osiguranje nasada (trsova) obavezno samo kada banka kreditira program restrukturiranja vinograda.

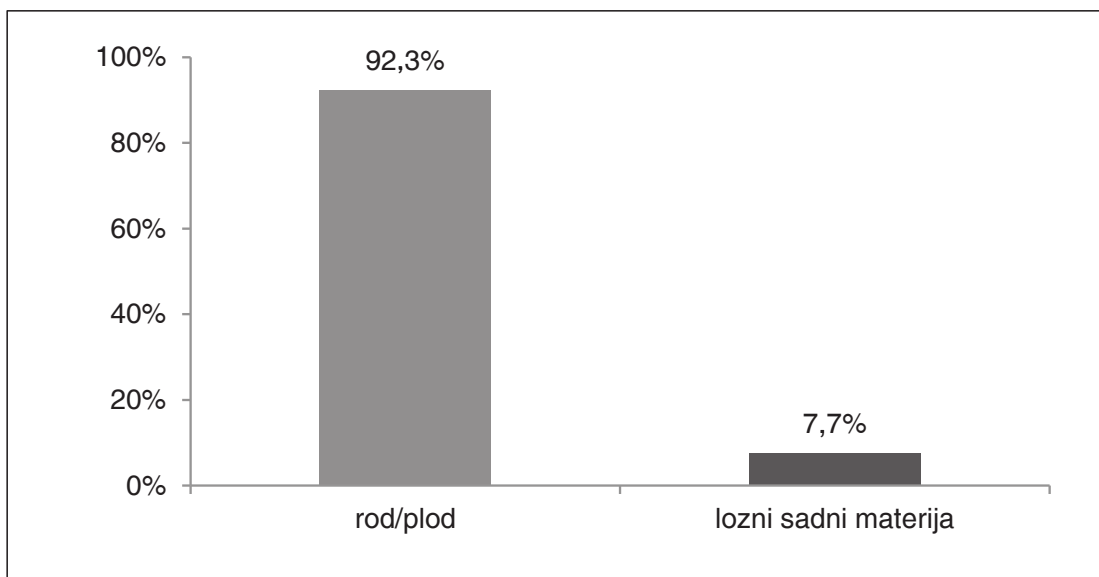
Slika 7.

STRUKTURA ISPITANIKA PREMA VRSTI OPASNOSTI
OD KOJE JE VINOGRAD OSIGURAN, n = 13, U %

Izvor: obrada autora

Slika 8.

STRUKTURA ISPITANIKA PREMA PREDMETU OSIGURANJA, n = 13, U %

Izvor: obrada autora

Zanimljivo je ispitati razlikuje li se sklonost osiguravanju gospodarstva od posljedica elementarnih nepogoda s obzirom na dob i obrazovanje ispitanika nositelja gospodarstva, veličinu vinogradarskog gospodarstva te s obzirom na oblik poslovne organizacije. Kako je ovdje riječ o namjernom prigodnom uzorku koji se ne temelji na načelima teorije vjerojatnosti, provedena je samo deskriptivna statistička analiza (tablica 3).

Ispitanici koji osiguravaju svoje gospodarstvo od posljedica elementarne nepogode nešto su starije prosječne dobi (48,9 godina) od ispitanika koji nisu korisnici osiguranja (41,8 godina). Nadalje, rezultati provedenog anketnog ispitivanja pokazuju kako osigurana vinogradarska gospodarstva imaju veću prosječnu površinu od neosiguranih, 14,5 naspram 10,2 hektara. Što se tiče stupnja obrazovanja, najveći je postotak korisnika osiguranja zabilježen kod ispitanika sa završenom srednjom školom, njih 90 posto osigurava svoje vinograde. Među ispitanicima sa stečenom visokom stručnom spremom udio onih koji osiguravaju svoje gospodarstvo od posljedica elementarnih nepogoda iznosi 64 posto. Zanimljiv je nalaz da se najveći postotak onih koji ne koriste ovaj oblik osiguranja bilježi kod ispitanika sa završenom višom školom, 43 posto. Najveće razlike u sklonosti osiguravanja vinograda uočene su s obzirom na oblik poslovne organizacije. Tako u slučaju obrta kao poslovne organizacije, njih 71 posto ne osigurava svoje gospodarstvo. Suprotno tome, svoje gospodarstvo od posljedica elementarnih nepogoda osigurava 90 posto ispitanih komercijalnih OPG-ova kao i jedini ispitanik koji svoju djelatnost obavljaju u pravnom obliku trgovačkog društva.

Tablica 3.

**RAZLIKE U PROSJEČNOJ DOBI, STUPNJU OBRAZOVANJA,
OBLIKU POSLOVNE ORGANIZACIJE I VELIČINE
POLJOPRIVREDNOG GOSPODARSTVA IZMEĐU ISPITANIKA
KORISNIKA I ISPITANIKA NE-KORISNIKA OSIGURANJA
OD POSLJEDICA ELEMENTARNE NEPOGODE**

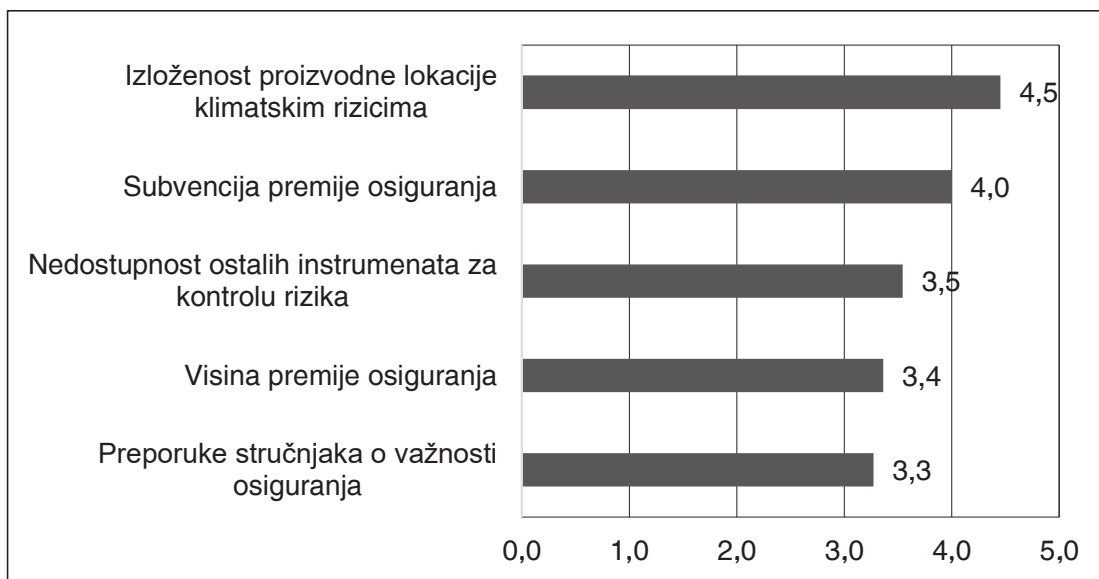
		Korisnici osiguranja	Ne-korisnici osiguranja
Ispitanici		68,4 %	31,6 %
Prosječna dob		48,9 godina	41,8 godina
Prosječna veličina poljoprivrednog gospodarstva		14,5 hektara	10,2 hektara
Stupanj obrazovanja	visoka stručna sprema	64 %	36 %
	viša stručna sprema	57 %	43 %
	završena srednja škola	75 %	25 %
Oblik poslovne organizacije	komercijalni OPG	90 %	10 %
	obrt registriran za obavljanje poljoprivredne djelatnosti	29 %	71 %
	trgovačko društvo registrirano za obavljanje poljoprivredne djelatnosti	100 %	-

Izvor: obrada autora.

Korisnici osiguranja kao najvažniji razlog korištenja ocjenjuju izloženost proizvodne lokacije klimatskim rizicima (prosječna ocjena 4,5), a zatim subvenciju premije osiguranja (prosječna ocjena 4,3) (slika 9). Nešto manje važnom, ali još uvijek važnom ocijenjena je nedostupnost ostalih instrumenata za kontrolu rizika (prosječna ocjena 3,5). Visina premije osiguranja i preporuke stručnjaka o važnosti osiguranja ocijenjene su kao manje važne, prosječne ocjene 3,4 i 3,3.

Slika 9.

OCJENA RAZLOGA KORIŠTENJA OSIGURANJA, n = 13

Napomena: 1 (potpuno nevažno) – 5 (potpuno važno)

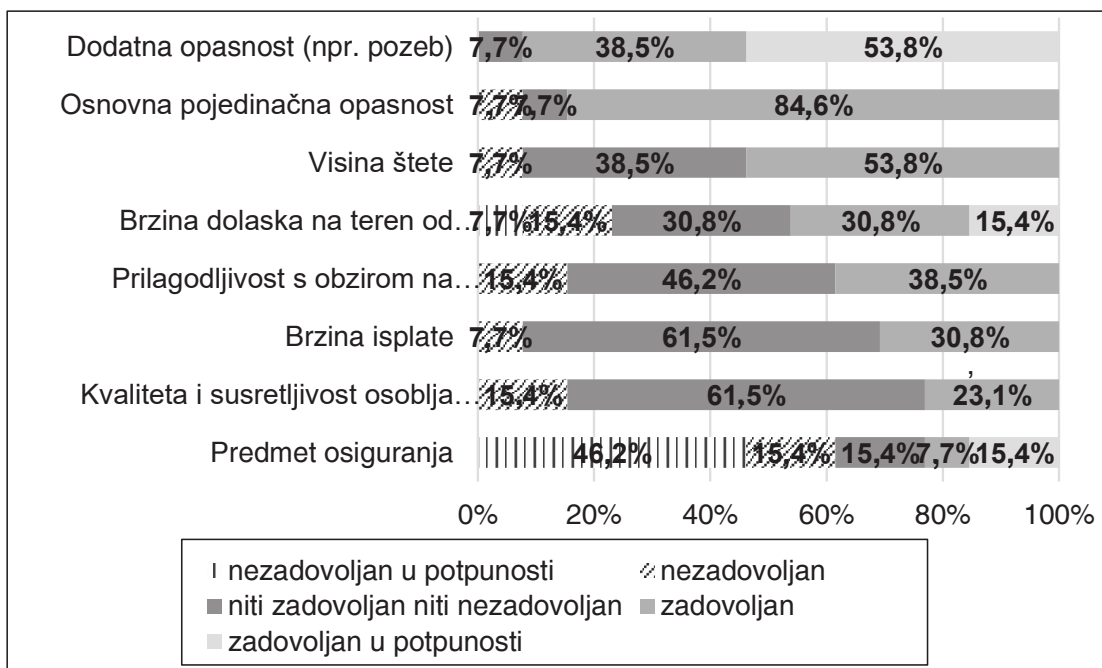
Izvor: obrada autora.

Stupanj zadovoljstva vinogradara – vinara korisnika osiguranja s pojedinim aspektima osiguranja, prikazan je na slici 10. Iz slike je vidljivo da su u prosjeku najviše zadovoljni s osiguranjem od dodatnih izvora opasnosti¹⁶. Tim je aspektom osiguranja u potpunosti zadovoljno čak 54 posto ispitanika, a njih 38,5 posto je zadovoljno. Ispitanici su zadovoljni i osiguranjem od osnovne pojedinačne opasnosti i visinom štete. S druge strane, najveći stupanj nezadovoljstva ispitanika uočava se kod aspekta vezanog uz predmet osiguranja (61,5 posto ispitanika je u potpunosti nezadovoljno).

¹⁶ Dodatni izvori opasnosti su: poplava, proljetni mraz, oluja, posolica, pozeb u razdoblju vegetacije i zimskog mirovanja, gubitak sjemenskog kvaliteta, gubitak kvalitete stolnog grožđa.

Slika 10.

ZADOVOLJSTVO VINOGRADARA – VINARA S ODREĐENIM ASPEKTIMA OSIGURANJA, n = 13

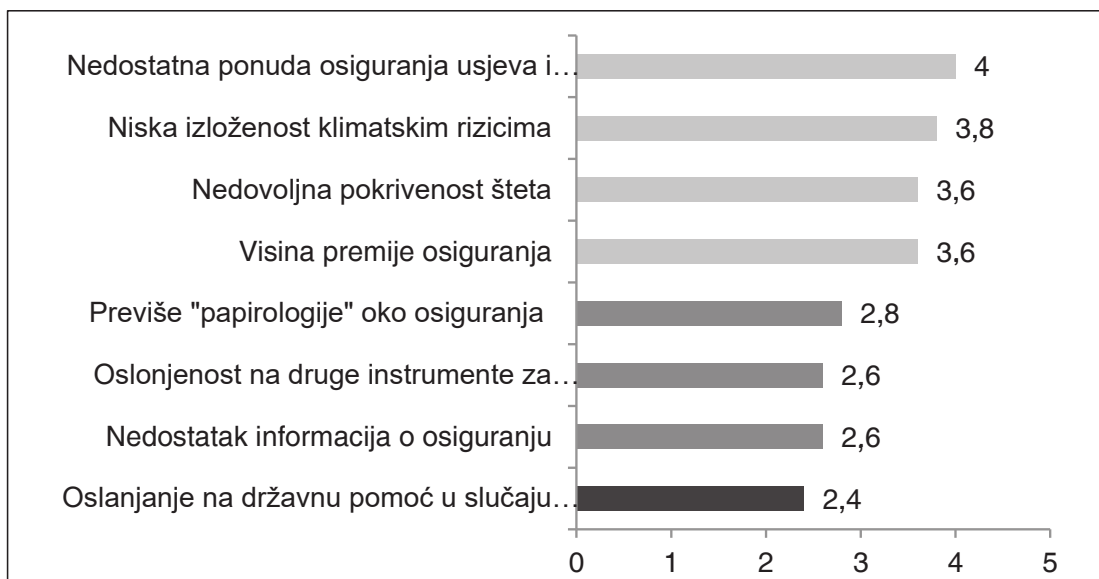
Izvor: obrada autora.

Kada je riječ o razlozima zbog kojih ne koriste osiguranje, šest neosiguranih vinogradara – vinara kao najvažniji razlog ocjenjuje nedostatnu ponudu osiguranja usjeva i nasada i nisku izloženost klimatskim rizicima (slika 11). Važan razlog za nekorištenje osiguranja su i visina premije¹⁷ kao i nedovoljna pokrivenost šteta. Najmanje važan razlog za nekorištenje osiguranja je oslanjanje na državnu pomoć u slučaju elementarnih nepogoda.

¹⁷ Vinogradarima se visina premije smanjuje ako imaju protugradne mreže. Pokrivanje nasada mrežama korisno je u zaštiti od tuče, međutim zbog nepraktičnosti u slučaju olujnog nevremena i relativno visokih troškova primjene relativno se slabo koriste.

Slika 11.

OCJENA RAZLOGA NEKORIŠTENJA OSIGURANJA, n = 6

Napomena: 1 (potpuno nevažno) – 5 (potpuno važno)

Izvor: obrada autora.

U okviru ovog istraživanja ispitane su i percepcije istarskih vinogradara o izvorima informacija koji imaju najznačajniji utjecaj na donošenje odluke o osiguranju gospodarstva. Od ukupno 19 anketiranih vinogradara, šestoro njih nije ocijenilo izvore informacija prema njihovom utjecaju na donošenje odluke o osiguravanju gospodarstva od posljedica elementarnih nepogoda, budući da oni ne osiguravaju svoja gospodarstva (tablica 4). Za 13 ispitanika korisnika osiguranja od elementarnih nepogoda najvažniji čimbenik koji utječe na donošenje odluke o osiguravanju gospodarstva je vlastito iskustvo nepogoda (tablica 4). Nadalje, relativno veću važnost pridaju informacijama dobivenima od kolega poljoprivrednika, znanstvenika i poljoprivrednih savjetnika. Ostali izvori informacija od strane većine ispitanika ocijenjeni su potpuno nevažnima ili nevažnima (najveća ocjena je 3, najčešća 1, a prosječna se kreće u rasponu od 1,7 do 2).

Tablica 4.

**IZVORI INFORMACIJA KOJI IMAJU NAJVIŠE UTJECAJA
NA DONOŠENJE ODLUKE O OSIGURAVANJU GOSPODARSTVA
OD POSLJEDICA ELEMENTARNIH NEPOGODA,
1 (POTPUNO NEVAŽNO) – 5 (POTPUNO VAŽNO)**

	n	Prosječna ocjena	Medijalna ocjena	Modalna ocjena	Najmanja ocjena	Najveća ocjena
Vlastito iskustvo	13	5,0	5	5	5	5
Kolege poljoprivrednici	13	2,3	2	1	1	5
Poljoprivredni savjetnici	13	2,2	2	1	1	5
Znanstvenici	13	2,2	2	1	1	5
Knjigovođa	13	2,0	2	1,2	1	3
Elektronički mediji	13	2,0	2	1,2	1	3
TV radio	13	2,0	2	1,2	1	3
Internet	13	2,0	2	1,2	1	3
Tiskani mediji	13	1,9	2	1	1	3
Poljoprivredne izložbe i stručni posjeti	13	1,8	2	1	1	3
Članovi obitelji	13	1,8	1	1	1	4
Kupci	13	1,8	2	1	1	3
Prodavači repromaterijala	13	1,8	2	1	1	3
Bankari	13	1,8	2	1	1	3
Informacije dobivene na veletržnici i slično	13	1,7	1	1	1	3

Napomena: *višestruke modalne vrijednosti, u tablici je dana najmanja vrijednost.

Izvor: obrada autora.

Percepcija važnosti pojedinih izvora rizika ocijenjena je putem 18 tvrdnji. Tvrdnje su preuzete iz radova Njavro i sur. (2005) i Gugić, Par i Njavro (2008). Ocjena važnosti danih izvora rizika prikazana je u tablici 5. Istarski vinogradari najvažnijim izvorom rizika ocjenjuju zdravlje vlasnika i njegove obitelji. Ovaj je rizik izuzetno važnim ocijenilo čak njih 89,5 posto, a važnim 10,5 posto. U prosjeku su važnijim ocijenjeni rizici vezani uz nepoštivanje ugovornih obveza od strane kupca ili dobavljača, rizici promjene cijena poljoprivrednih inputa i cijena poljo-

privrednih proizvoda, rizici naplate prodanog, rizici vezani uz vlasnička pitanja, mogućnost plasmana proizvoda, nedostatak radne snage te otuđivanje imovine i proizvoda (svih pet izvora rizika ima prosječnu ocjenu 4,47 odnosno dijele drugi rang po važnosti). Istarski vinogradari u prosjeku su indiferentni prilikom ocjene važnosti rizika koji su povezani s promjenom tehnologije proizvodnje, pristupom svjetskim i europskim političkim i trgovinskim integracijama, rizika bolesti i štetnika kao i rizika koji se javljaju uslijed promjene politike zaštite okoliša. Zanimljivo je usporediti percepcije izvora rizika istarskih vinogradara i vinara izmjerenih ovim istraživanjem s ranijim istraživanjima. S obzirom na slične klimatske uvjete na području Istre i Dalmacije, ovo će se istraživanje usporediti s istraživanjem o izvorima rizika i strategijama upravljanja rizikom na vinogradarsko-vinarskim gospodarstvima u Dalmaciji objavljenim u radu Gugić i sur. (2008). Usporedba rezultata ta dva istraživanja ukazuje na postojanje određenih sličnosti, ali i razlika. Poput istarskih vinogradara i vinara, i vinogradari i vinari s područja Dalmacije u prosjeku najvažnijim izvorom rizika percipiraju zdravlje vlasnika i njegove obitelji (4,6). Međutim, vinogradari i vinari s područja Dalmacije percipiraju rizik klimatskih utjecaja na proizvodnju značajno važnijim te mu dodjeljuju prosječnu ocjena 4,14 i drugi rang prema važnosti, dok ga istarski vinogradari i vinari u prosjeku ocjenjuju s 3,84 i dodjeljuju mu šesti rang prema važnosti. Nadalje, za razliku od istarskih vinogradara i vinara koji rizik nepoštivanja ugovornih obveza od strane kupca ili dobavljača percipiraju kao važan (prosječna ocjena 4,47 i drugi rang), vinogradari i vinari s područja Dalmacije ovaj rizik percipiraju niti važnim niti nevažnim (prosječna ocjena 3,33 i po važnosti je bio rangiran kao 13). Zanimljivo je da rezultati oba istraživanja pokazuju kako vinogradari i vinari veliki značaj pridaju rizicima mogućnosti naplate prodanog, promjenama cijena poljoprivrednih proizvoda i poljoprivrednih inputa te nepoštivanju ugovornih obveza od strane kupca ili dobavljača. Ipak, dok istarski vinogradari i vinari ove rizike ocjenjuju prosječnom ocjenom 4,47, dalmatinski su im u prosjeku dodijelili niže ocjene (u rasponu od 3,81 do 3,96).

Tablica 5.

OCJENA VAŽNOSTI POJEDINIH IZVORA RIZIKA, n = 19
(1 POTPUNO NEVAŽNO – 5 POTPUNO VAŽNO)

	Prosječna ocjena	Medijalna ocjena	Modalna ocjena	Najmanja ocjena	Najveća ocjena
Zdravlje vlasnika i njegove obitelji	4,89	5	5	4	5
Mogućnost naplate prodanog	4,47	5	5	1	5
Promjene cijena poljoprivrednih proizvoda	4,47	5	5	1	5
Promjene cijena poljoprivrednih inputa	4,47	5	5	1	5
Nepoštivanje ugovornih obveza od strane kupca ili dobavljača	4,47	5	5	1	5
Vlasnička pitanja	4,32	5	5	1	5
Otuđivanje imovine i proizvoda	4,16	5	5	1	5
Nedostatak radne snage	4,16	5	5	1	5
Mogućnost plasmana proizvoda	4,16	4	5	1	5
Promjena agrarne politike	3,95	4	4	1	5
Klimatski čimbenici	3,84	4	4	1	5
Promjene kamatnih stopa i sposobnost otplate kredita	3,58	4	4	1	5
Promjene ukusa potrošača	3,53	4	4	1	5
Povećani zahtjevi za standardima kvalitete i zdravstvenom ispravnošću proizvoda	3,42	3	3	1	5
Promjena politike zaštite okoliša	3,37	4	4	1	5
Bolesti i štetnici	3,32	3	3,4	1	5
Pristup svjetskim i europskim političkim i trgovinskim integracijama	3,26	3	4	1	5
Promjena tehnologije proizvodnje	3,05	3	4	1	4

Izvor: obrada autora.

U posebnom dijelu upitnika postavljena su pitanja vezana uz iskustvo koje vinogradari s područja Istarske županije imaju kada je riječ o sudjelovanju države/županije/jedinice lokalne samouprave (JLS) u povratu premije osiguranja. Prema iskustvu 61,5 posto ispitanika županija/država je povremeno sudjelovalo u povratu premija, dok prema iskustvu 23,1 posto ispitanika županija/država nije povremeno sudjelovalo u povratu premija (n = 13). Svega 15,4 posto ispitanika ima iskustvo da je županija/država redovito sudjelovala u povratu premije. Samo jedan ispitanik predložio je model koji bi zadovoljio njegove potrebe, a to je model koji pokriva i osiguranje od pozeba odnosno od faze kretanja loze; zatim osiguranje od tuče (štete) na vinovoj lozi, osiguranje pupova, lišća, kao i roda za iduću godinu. Ovdje je zanimljivo usporediti iskustvo koje ispitanici imaju o sudjelovanju države/županije/JLS u povratu premije osiguranja sa službenim podacima. S obzirom na to da službeni podaci o procjeni šteta od elementarnih nepogoda u vinogradarstvu u Hrvatskoj nisu dostupni, koristit će se dostupni podaci o procjeni šteta od elementarnih nepogoda u poljoprivredi koje objavljuje Državno povjerenstvo za procjenu šteta od elementarnih nepogoda za 2016. godinu. Tako su u Hrvatskoj 2016. godine procijenjene štete od elementarnih nepogoda, štete na usjevima i nasadima iznosile 1,5 milijardi kuna, od čega je 20 milijuna kuna odnosno svega 1,3 posto nadoknadila država (putem 111 jedinica lokalne samouprave), dok su 112 milijuna kuna (7,5 posto ukupnih šteta) nadoknadili osiguravatelji. Drugim riječima, od 1,5 milijardi procijenjenih šteta čak je 1,38 milijarde kuna (91,2 posto) šteta u 2016. palo na teret poljoprivrednika. Stoga se ovdje može zaključiti kako istarski vinogradari – vinari ipak imaju relativno pozitivno iskustvo vezano uz sudjelovanje proračunskih sredstava u subvencioniranju premije osiguranja.

Nadalje, zanimljivo je bilo i ispitati koliko je vinogradara – vinara ostvarilo prava na potpore kao i o kojoj se vrsti potpora radi. Promotri li se struktura ispitanika prema ostvarenju prava na potpore u protekle tri godine prikazana u tablici 6, uočava se kako ni jedan ispitanik nije ostvario pravo na potporu za podizanje nasada (Mjere 6.1. i 6.3. Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2015. – 2020.), potporu za ekološki uzgoj (Mjera 11 Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2015. – 2020.) te potporu za uzgoj u područjima s prirodnim i ostalim posebnim ograničenjima (Mjera 13 Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2015. – 2020.) (tablica 4). Istovremeno, najviše je ostvareno pravo na izravne potpore odnosno izravna plaćanja po površini, ukupno 33, ovdje je riječ o mjeri iz Programa izravnih plaćanja u okviru Zajedničke poljoprivredne politike. Pravo na poticaj za izravna plaćanja ostvarilo je 63 posto ispitanika, pri čemu je 10 vinogradara – vinara ostvarilo pravo na tri poticaja, jedan vinogradar na dva poticaja te jedan na jedan poticaj za izravna plaćanja. Svega je jedan ispitanik ostvario pravo na financijski doprinos za premije osiguranja usjeva (Mjera 17.1. Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020), dok je pravo na ostale vrste potpora koje proizlaze iz Programa izravnih plaćanja u okviru Zajed-

ničke poljoprivredne politike (ZPP) ostvarilo ukupno sedam ispitanika. Pri tome je četiri ispitanika ovo pravo ostvarilo jedanput, a tri ispitanika dva puta. Ostale vrste potpora koje se financiraju iz domaćih izvora (Nacionalni program potpore pomoći sektoru vina ili državne potpore koje dodjeljuju središnja tijela državne uprave, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te svaka pravna osoba koja dodjeljuje državne potpore) ostvarilo je 4 ispitanika, i to dvoje ispitanika jednu potporu, i dvoje tri potpore.

Tablica 6.

STRUKTURA ISPITANIKA PREMA VRSTI POTICAJA I BROJU
OSTVARENIH PRAVA NA POTPORU, n=19

Vrsta potpora	Broj ispitanika prema broju ostvarenih prava na potpore				
	Niti jedna potpora	1 potpora	2 potpore	3 potpore	Ukupno
Izravne potpore* – izravna plaćanja po površini	7	1	1	10	19
Financijski doprinos za premije osiguranja usjeva, životinja i biljaka od, a protiv ekonomskih gubitaka prouzročenih nepovoljnim klimatskim prilikama**	18	0	1	0	19
Ostale potpore koje proizlaze iz Programa izravnih plaćanja u okviru ZPP-a ili Programa ruralnog razvoja (IAKS mjere)	12	4	3	0	19
Ostale vrste poticaja (potpore koje se dodjeljuju u okviru Nacionalnog programa potpore pomoći sektoru vina, državne potpore koje dodjeljuju središnja tijela državne uprave, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te svaka pravna osoba koja dodjeljuje državne potpore)	15	2	0	2	19

Napomena: * mjere iz Programa izravnih plaćanja u okviru Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), ** Mjera 17.1. Premije za osiguranje usjeva, životinja i bilja Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.

Izvor: obrada autora.

5.2. Ispitivanje iskustva osiguravajućih društava u Hrvatskoj vezana uz osiguranja u poljoprivredi

Drugi dio istraživanja proveden je metodom polustrukturiranog intervjua, s ciljem stjecanja uvida u iskustvo osiguravajućih društava vezano uz rizike i predmet osiguranja. Intervjui su provedeni s predstavnicima tri izabrana osiguravajuća društva. Rezultati su nadopunjeni nalazima istraživanja prikazanog u diplomskom radu Marinković, 2019. Prema Marinković (2019) u Hrvatskoj samo pet osiguravatelja u svojim ponudama nude osiguranje usjeva i nasada. Međutim, upravo zahvaljujući „Mjeri 17. Upravljanje rizicima, Podmjeri 17.1. – Osiguranje usjeva, životinja i biljaka“ bilježi se rast premija i rast broja ugovorenih polica. Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju u svrhu potpore za osiguranje od mogućih šteta u proizvodnji u poljoprivredi osigurano je ukupno 5.678 korisnika od 186.333 koliko ih se nalazilo u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava, što je svega 3,3 % (Marinković, 2019). Istovremeno, osiguravajuće kuće suočavaju se s problemima sporosti državne administracije i još uvijek nedovoljne financijske pismenosti poljoprivrednika. Osiguravajuća društva u osiguranju poljoprivredne proizvodnje ne vide zanimljivo i perspektivno tržište pa je to razlog zašto samo njih pet imaju ponude namijenjene poljoprivrednim proizvođačima (Babić i sur., 2014). U tablici 8 dan je pregled ponude osiguranja u pojedinim osiguravajućim društvima te pokrivenost rizika kod vinogradarskih kultura, dok se u daljnjem tekstu opisuje koje vrste nasada i životinja osiguravajuće kuće pokrivaju.

Tablica 7.

**PONUDA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA I POKRIVENOST RIZIKA
RATARSKIH KULTURA**

Summary	Ponuda osiguranja	Pokrivenost rizika kod ratarskih kultura
Croatia osiguranje	Osiguranje usjeva i nasada	Tuča, oluja, poplava, mraz, posolica, bolest, nesretni slučaj
Adriatic osiguranje	Osiguranje usjeva i nasada	Osnovno pokriće: tuča, požar, udar groma, bolest, nesretni slučaj Dopunsko pokriće: poplave, proljetni mraz, oluja, posolica, ozebotine u vegetaciji i zimskome mirovanju, gubitak kvalitete grožđa
Triglav osiguranje	Osiguranje usjeva i nasada	Osnovno pokriće: tuča, požar, munja Dopunsko pokriće: niske temperature, mraz
Vereinigte Hagelversicherung	Osiguranje usjeva i nasada	Tuča, mraz, obilne kiše, oluja
Euroherc	Osiguranje usjeva i nasada	Tuča, požar i izravan udar groma, bolest, nesretni slučaj

Izvor: prema Marinković, 2019.

Polustrukturirani intervjui provedeni su tijekom lipnja 2018. godine s predstavnicima tri osiguravajuće kuće koje u svojoj ponudi imaju i poljoprivredno osiguranje odnosno osiguranje vinograda. Jedna ispitana osiguravajuća kuća ima tržišni udio do 70 posto, jedna do 20 posto i jedna do 10 posto. Sva tri ispitana osiguravajuća društva procjenjuju da se od svih osiguranja vinograda, 95 posto odnosi na osiguranje ploda, dok se preostalo odnosi na specifične zahtjeve banaka vezano uz kreditiranje vinogradara. U strukturi rizika, prema procjenama, 90 posto se odnosi na rizik od tuče, požara, udara groma, a 10 posto na rizik od proljetnog mraza. Prema poslovnom iskustvu ispitanih društava, protiv mraza¹⁸ se najčešće osiguravaju velika voćarska gospodarstva, dok se vinogradari osiguravaju vrlo rijetko. Nakon utvrđivanja svote osiguranja¹⁹ utvrđuje se premija osiguranja ovisno o rizicima. Osiguravatelji nude pakete koji uključuju osnovne rizike, a dodatni elementi osiguranja utvrđuju se prema potrebama i zahtjevima kupaca. Predstavnici sve tri osiguravajuće kuće ističu da je subvencioniranjem polica po-

¹⁸ Šteta od mraza najveća je u razdoblju kad se pojavljuju izboji.

¹⁹ Da bi se izračunala svota osiguranja, potrebno je znati broj trsova na jednom hektaru, količinu grožđa po trsu i jediničnu cijenu grožđa.

ljoprivrednog osiguranja od strane države, odnosno zahvaljujući Mjeri 17, došlo do značajnijeg porasta potražnje za ovom vrstom osiguranja. Međutim, mišljenja su da bi trebalo uložiti dodatne napore kako bi se povećala financijska pismenost vinogradara – vinara kao i njihovo zanimanje za ovom vrstom osiguranja. Nadalje, kao ograničenje svom poslovanju u segmentu poljoprivrednog osiguranja ističu sporost procesa obrade zahtjeva i isplate dijela koje subvencionira država. Stoga je njihova preporuka da se uvede digitalni sustav putem kojeg bi se zahtjevi izravno upućivali Agenciji za plaćanja elektronskim putem. Nadalje, na temelju provedenih intervjua s osiguravajućim društvima može se zaključiti da su osiguranja vinograda neprofitabilna, osobito na kratki rok te da se u dugom roku kompenziraju s drugim vrstama poljoprivrednog osiguranja.

Kombinirajući rezultate ankete vinogradara i stavove osiguravajućih društava, može se dati nekoliko okvirnih preporuka za unapređenje osiguranja vinograda, ali i prijedloga za nova istraživanja. Premda je stopa korištenje poljoprivrednog osiguranja na razini Hrvatske prilično niska, na primjeru anketiranih vinogradara Istarske županije zabilježen je visok udio onih koji svoje PG pod vinogradima osiguravaju od elementarnih nepogoda, čak 68,4 posto. Radi se o u prosjeku površinom većim gospodarstvima kojima upravljaju vinogradari starije prosječne dobi (48,9 godina). Najveća učestalost korištenja osiguranja od elementarnih nepogoda zabilježena je kod vinogradara sa završenom srednjom stručnom spremom. Prema ovom istraživanju najvažniji razlozi nekorištenja osiguranja su nedostatna ponuda osiguranja usjeva i nasada i niska izloženost klimatskim rizicima (slika 11). Važan razlog su i visina premije²⁰ kao i nedovoljna pokrivenost šteta. Najmanje važan razlog za nekorištenje osiguranja je oslanjanje na državnu pomoć u slučaju elementarnih nepogoda.

Drugo, nužno je precizno razlučiti prava na pokrivanje štete iz proračunskih sredstava rezerviranih za elementarne nepogode od osiguranja rizika kod osiguravajućih društava koji se plaćaju iz privatnih izvora te razviti odgovarajući model za pomoć kod elementarnih nepogoda. Treće, kako bi se vinogradari potaknuli na veće korištenje osiguranja kao instrumenta upravljanja rizikom, poželjno je fleksibilno ponašanje osiguravajućih društava te personalizirano formuliranje paketa osiguranja prema osobnom izboru vinogradara, a ne nužno za cijeli vinograd. Četvrto, osiguravajuća društva trebala bi ispitati postojanje potražnje za *crop-yield insurance* i *crop-revenue insurance*²¹ te ako ona postoji uključiti je u svoju ponudu. Peto, za bolje praćenje rada vinogradara potrebno je povećati obuhvat podata-

---

²⁰ Vinogradarima se visina premije smanjuje ako imaju protugradne mreže. Pokrivanje nasada mrežama korisno je u zaštiti od tuče, međutim zbog nepraktičnosti u slučaju olujnog nevremena i relativno visokih troškova primjene relativno se slabo koriste.

²¹ Rizik povezan s prihodima zbog promjene cijena uroda za vrijeme sazrijevanja ploda.

ka u Vinogradarskom registru Hrvatske. I šesto potrebno je poraditi na povećanju financijske pismenosti vinogradara – vinara.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Upravljanje rizikom u poljoprivredi temelji se na kombinaciji tehničkih i financijskih alata. Efikasnost preventivne tehnološke zaštite vinograda prije nastanka štete je upitna, tako da je osiguranje i nadoknada štete²² jedan od učinkovitijih načina zaštite.

Premda je tržište poljoprivrednog osiguranja u Hrvatskoj još uvijek nedovoljno razvijeno, posljednjih godina se bilježi porast premija i broja zaključenih ugovora poljoprivrednog osiguranja. Rezultati provedenih intervjua s tri osiguravajuće kuće pokazuju kako porastu premija i broja ugovorenih polica poljoprivrednog osiguranja od elementarnih nepogoda značajno doprinosi i provedba Mjere 17 odnosno Podmjere 17.1. Osiguranje usjeva, životinja i biljaka. Usprkos tome, osiguravajuća društva ocjenjuju da u Hrvatskoj postoji potražnja za poljoprivrednim osiguranjem, ali da je ona nedovoljna i neproporcionalna broju i veličini nasada. Nadalje, rezultati provedenih intervjua upućuju na nedovoljnu razinu financijske pismenosti vinogradara – vinara. Kao osnovno ograničenje svom poslovanju u segmentu poljoprivrednog osiguranja osiguravatelji navode sporost procesa obrade zahtjeva i isplate dijela koje subvencionira država.

S druge strane, rezultati anketnog istraživanja prikazanog u ovom radu pokazuju kako istarske vinogradare – vinare iz uzorka obilježava, za hrvatske prilike, visok udio onih koji koriste osiguranje od elementarnih nepogoda, nešto više od dvije trećine ispitanih. Među ispitanicima koji osiguravaju svoje vinograde, samo se njih dvoje osiguravaju povremeno, dok se ostali osiguravaju redovito, svake godine. Kao najvažnije razloge korištenja osiguranja ocjenjuju izloženost proizvodne lokacije klimatskim rizicima, subvenciju premije osiguranja i nedostupnost ostalih instrumenata za kontrolu rizika. Što se tiče njihovog zadovoljstva s pojedinim aspektima ove vrste osiguranja, u prosjeku su najviše zadovoljni s osiguranjem od dodatnih izvora opasnosti, zatim s osiguranjem od osnovne pojedinačne opasnosti i visinom štete, dok je najveći stupanj nezadovoljstva zabilježen kod predmeta osi-

---

²² Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu priredio je upute za procjenu štete u svakom stadiju razvoja biljke/ploda. Procjena se vrši odmah nakon nastupa štetnog događaja. Čak i kad postoje tučomjeri, procjenitelji izlaze na teren i kontroliraju cijeli vinograd. Procjena ovisi o stanju razvoja izboja, a mišljenje se izdaje pred berbu (prati se razvoj situacije radi točnije procjene šteta).

guranja. Korisnici osiguranja u prosjeku upravljaju površinom većim gospodarstvima, starije su prosječne dobi (48,9 godina).

Zanimljiv je nalaz da oni vinogradari – vinari s područja Istarske županije koji ne koriste osiguranje od elementarnih nepogoda kao najvažnije razloge za neosiguravanje ocjenjuju nedostatnu ponudu osiguranja usjeva i nasada, nisku izloženost klimatskim rizicima i visinu premije. Važan razlog je i nedovoljna pokrivenost šteta.

Prema rezultatima ankete izvor informacija koji ima najveći utjecaj na donošenje odluke istarskih vinogradara – vinara o osiguravanju vinograda ima vlastito iskustvo posljedica elementarnih nepogoda. Kada je riječ o percepciji izvora rizika, za istarske vinogradare – vinare najvažniji izvor rizika je zdravlje vlasnika i njegove obitelji. Nakon toga slijede rizici nepoštivanja ugovornih obveza od strane kupca ili dobavljača, rizici promjene cijena poljoprivrednih inputa i cijena poljoprivrednih proizvoda, rizici naplate prodanog, rizici vezani uz vlasnička pitanja, mogućnost plasmana proizvoda, nedostatak radne snage te otuđivanje imovine i proizvoda koji su ocijenjeni jednako važnima. Zanimljiv je nalaz da klimatski čimbenici, koji zapravo mogu biti povezani s učestalošću pojava elementarnih nepogoda nisu percipirani kao značajan izvor rizika. Za usporedbu, prema rezultatima anketnog istraživanja provedenog 2008. godine na uzorku vinogradara – vinara s područja Dalmacije, klimatski čimbenici rangirani su kao drugi po važnosti izvor rizika. Nadalje ovo istraživanje je ukazalo na relativno pozitivno iskustvo istarskih vinogradara – vinara kada se radi o sudjelovanju države/županije/JLS u povratu premije osiguranja tako da je kod 61,5 posto ispitanika županija/država povremeno sudjelovala u povratu premija, dok je kod svega 15,4 posto ispitanih vinogradara – vinara županija/država redovito sudjelovala u povratu premije.

Iz svega prethodnog može se zaključiti da se osiguranje vinograda prilagođava promjenama koje nastaju „na terenu“, ali prilično sporo. Ostaje otvoreno ključno pitanje kako povezati klimatske promjene s proizvodima osiguravajućih društava koji se odnose na osiguranje vinograda te kako uspostaviti model za učinkovito upravljanje rizikom koje bi uključivalo sve dionike – osiguravajuća društva, vinogradare i državu (uključujući i pružatelje meteoroloških usluga). S obzirom na sličnost geografskih i klimatskih značajki korisno bi bilo istražiti iskustva mediteranskih zemalja (primjerice Italije, Španjolske, Francuske, Grčke) i njihove prakse osiguranja vinograda od elementarnih nepogoda. Također, s obzirom na to da je anketno istraživanje provedeno na namjernom prigodnom uzorku vinogradara – vinara s područja Istarske županije, njegovi rezultati mogu biti indikativni za ostale vinogradare – vinare u Istarskoj županiji i u Hrvatskoj, no nikako se ne smiju poopćiti na cijelu populaciju vinogradara – vinara. Stoga se preporučuje provođenje sličnog istraživanja na reprezentativnom uzorku koji bi bio odabran iz populacije svih vinogradara – vinara u Hrvatskoj.

LITERATURA

1. Alizadeh, A., i Nomikos, N. (2005). *Agricultural reforms and the use of market mechanisms for risk management*. London: Centre for Shipping, Trade and Finance, Cass Business School.
2. Babić L. (2014). Usporedba razvijenosti poljoprivrednog osiguranja Hrvatske, EU i SAD-a. *Poljoprivreda*, 20(2), 49-52. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/131508>
3. Cafiero, C., Capitanio, F., Cioffi, A. i Coppola, A. (2007). Risks and crisis management in agriculture. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 55, 419–441., <https://doi.org/10.1111/j.1744-7976.2007.00100.x>
4. Bardají, I., i Garido, A. (2016). *Study for the European Parliament, Research COMAGRI. State of play of risk management tools implemented by Member States during the period 2014-2020: National and European frameworks*. Dostupno na [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573415/IPOL_STU\(2016\)573415_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573415/IPOL_STU(2016)573415_EN.pdf).
5. Bielza Diaz-Caneja, M., Conte, C.G., Gallego Pinilla, F.J., Stroblmair, J., Catenaro, R. i Dittmann, C. (2009) *Risk Management and Agricultural Insurance Schemes in Europe*. Luxemburg: Joint Research Centre, Institute for the Protection and Security of the Citizen.
6. CEA, (2005). *European insurance system for agricultural risks*. CEA document AGR5037 (06/05). Paris: Agricultural Risks Insurance Committee.
7. European Commission (2017). *Study on risk management in EU agriculture – Final report*. Bruxelles: Directorate-General For DG for Agriculture and Rural Development.
8. Gugić, J., Par, V., Njavro, M. i Verović, A. (2008). Izvori rizika i strategije upravljanja rizikom na vinogradarsko-vinarskim gospodarstvima u Dalmaciji. *Agronomski glasnik*, 5/2008, 425-438.
9. Hardaker, J.B., R.B.M. Huirne, Anderson, J.R., Lien, G. (2004). *Coping with risk in agriculture*. Wallingford: CABI.
10. Lipińska. I. (2016). Managing the risk in agriculture production: The role of government. *European Countryside* 8(2), 86-97. <https://doi.org/10.1515/euco-2016-0007>
11. Marinković, N. (2019.). *Poljoprivredno osiguranje u Republici Hrvatskoj*. Diplomski rad. Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu., <https://repositorij.agr.unizg.hr/islandora/object/agr:1271>

12. Martínez Salgueiro, A. (2019). Weather index-based insurance as a meteorological risk management alternative in viticulture. *Wine Economics and Policy*, 8(2), 114-126. <https://doi.org/10.1016/j.wep.2019.07.002>
13. Meuwissen, M. P. M., Huirne, B. M. i Skees, J. B. (2003). Income insurance in European agriculture. *EuroChoices: Agri-Food and Rural Resource*, 2(1), 12–17. <https://doi.org/10.1111/j.1746-692X.2003.tb00037.x>
14. Musshoff, O., Odening, Xu, W. (2011) Management of climate risks in agriculture – will weather derivatives permeate? *Applied Economics*, 43, 1067-1077. <https://doi.org/10.1080/00036840802600210>
15. Njavro, M., Jakobović, S. i Budimir, V. (2005). Upravljanje rizikom na voćarskim i vinogradarsko-vinarskim gospodarstvima Slavonije i Baranje. *Poljoprivreda*, 11(1), 31-37.
16. Njavro, M. i Čop, T. (2019) Inovativno upravljanje rizikom u agrobiznisu u K. Svržnjak (Ur.), Inovacije: Jamstvo budućnosti agrobiznisa u Hrvatskoj (str. 11-15). Zagreb: Hrvatsko agroekonomsko društvo.
17. Njavro, M. i Smrek, S. (2015). Upravljanje rizikom u Programu ruralnog razvoja. *Osiguranje* 56(1), 2-9.
18. Odening, M., Berg, E. and C.G. Turvey, C.G. (Ur.). (2008). Management of climate risk in agriculture – Will Weather Derivatives Permeate? *Agricultural Finance Review*, 68(1), Special Issue. <https://doi.org/10.1080/00036840802600210>
19. OECD, (2009). *Managing Risk in Agriculture: a Holistic Approach*. Paris: OECD.
20. Smrkulj, H. i Njavro, M. (2016). Risk management on the winegrowing farms at Northwest Croatia. *Journal of Central European Agriculture*, 17(1), 221-235. <https://doi.org/10.5513/JCEA01/17.1.1693>
21. UMR SMART-LERECO, Agrocampus Ouest INRA (2015) Comparative analysis of risk management tools supported by the 2014 US Farm Bill and the CAP 2014-2020, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/540343/IPOL_STU\(2014\)540343_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/540343/IPOL_STU(2014)540343_EN.pdf).

VINEYARD INSURANCE AS A RISK MANAGEMENT TOOL – PERCEPTION SURVEY OF ISTRIAN WINEGROWERS

Summary

The focus of this paper is an analyses of vineyards insurance. Though effective technical ways of protecting against natural disasters do exist, nonetheless, insurance and compensation for damages is still one of the most important risk management instruments. In Croatia, the agricultural insurance market remains insufficiently developed. The number of signed contracts for agricultural insurance in recent years has increased due to the frequency and intensity of natural disasters (as a consequence of climate change). In addition, budgeted funds for compensation is still insufficient. The aim of this paper is to examine the development of the agricultural insurance market in Croatia and to examine the perceptions of winemakers as to the use of insurance as a risk management instrument in viticulture.

Winegrowers' perceptions of insurance as a risk management tool are analysed using a survey conducted in the region of Istria. The survey results are supplemented with interviews of selected insurance companies. The results show that vineyard insurance as a risk management instrument has not been sufficiently utilised. Furthermore, insurance companies assume that demand for agricultural insurance in Croatia exists, but such policies remain inadequate and disproportionate to the number and size of plantations.

Key words: agricultural insurance, insurance companies, Istria, extreme weather conditions, risk, vineyard.